

10. Павлишин О. В. Правові реформи в Україні та їх теоретичне осмислення з позицій семіотики права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення* [Текст] / [В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 255–260.

11. Павлишин О. Справедливість як правова цінність. *Science, theory and practice. Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference. Tokyo, Japan. 2021. Pp. 210-212. DOI: 10.46299/ISG.2021.I.XXIX*

УДК 342.7(477)

*Павлишин Олег,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри філософії права
та юридичної логіки НАВС*

ПРИРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблематика прав людини є достатньо розробленою в науковому плані та належно представленою в юридичній літературі. При цьому реалізація, забезпечення й захист прав людини та громадянина в сучасній Україні є чи не найбільш актуальними проблемами сьогодення. Так само гостро постають вони і в багатьох інших країнах світу, які намагаються йти шляхом демократизації та утверджувати принцип верховенства права в суспільному житті та державному будівництві [1]. Як відомо, даними загальними науковими підходами, які сприяють повному і всебічному розкриттю сутності такого складного та багатоаспектного соціокультурного явища, як право, є системний, структурно-функціональний, культурологічний, психологічний, соціологічний, нормативно-ціннісний, інституційний, антропологічний, історичний, математичний, кібернетичний, семіотичний, семіотико-правовий та інші [див.: 2-7]. Таке розмаїття «позицій спостерігача» відображає множину проявів права як соціокультурного феномену і вказує на численну кількість різних методів і засобів дослідження, які використовуються для пізнання права загалом та такого окремого елемента соціокультурної, та, зокрема, правової реальності, як права людини. Як філософи, так і відомі юристи сьогодні переконані в тому, що розробка філософсько-правової методології та її застосування для аналізу різних правових явищ, зокрема, і прав людини, у перспективі здатні збагатити позитивну юридичну науку принципово новим знанням про закономірності функціонування елементів правової системи та взаємозв'язки між основними формами існування права як цілісного

утворення [9]. Спираючись на результати цільових наукових досліджень, можна стверджувати, що проблема прав людини, хоч і набула широкого вжитку в суспільно-політичному, науковому світі, до останніх десятиліть в основному все ж розглядалася через призму інших проблем, таких, як національно-визвольна боротьба та проблеми державотворення, розвиток місцевого самоврядування тощо.

Очевидно, що правам людини сьогодні приділяється значна увага, разом з тим, недостатньо досліджень, в яких би права людини осмислювались системно, із залученням філософсько-правового інструментарію та методології, а головне – практично відсутні розробки можливостей використання філософсько-правового підходу для аналізу цієї проблематики. Головною методологічною парадигмою філософсько-правових досліджень прав людини (зокрема, антропологічно-правових), стала антропо-етнологічна (або “антропо-етнічна”, як називають її дослідники новітнього періоду) парадигма (за В. Бігуном). Її основу складає ідея про людину як індивіда та про людину як про члена соціальної групи. Діалектика взаємозв'язку цих двох іпостасей розкривається через використання парних категорій “одиничне – загальне”, а також “частина – ціле”.

Індивід як одиничне представляє людину в своїй тілесно-духовній, психофізіологічній єдності та цілісності, тоді як член людської спільноти індивід уже виступає в якості елемента етносу, який втягнутий у виробничу, політичну, правову, релігійну (тобто культурну, в найширшому значенні цього слова) діяльність і характеризується набором специфічних соціальних ознак. Індивід існує й розвивається лише завдяки соціуму, на думку прихильників етнологічної парадигми. Людина як неповторна особистість виступає носієм індивідуальних прав, індивідуальної свободи подібно до атома Епікура, а як елемент соціального організму, певної множини, її атомарна індивідуальність обмежується іншими подібними індивідуальностями. Не розчиняючись у натовпі, цей атом неминуче буде підкорений загальній логіці взаємодії, оскільки взаємні обмеження руху атомів накладають відбиток і на його поведінку. Таким чином, сутність прав людини як феномену розкривається значно глибше, ніж “наділення” правами якогось суб'єкта, як прийнято вважати у правовому позитивізмі: ці права, з одного боку, належать йому за природою (відповідно до поглядів прихильників природно-правових теорій), а з іншого – виступають результатом взаємних обмежень, наслідком існування соціуму як такого (як стверджують прихильники соціологічної школи права). При цьому основними методологічними принципами та методологічними перспективами у теоретичних дослідженнях прав людини, які здійснювалися сучасними науковцями, є антропоцентризм, людиномірність, поєднання індивідуалізму та універсалізму, процесуалізм, еволюціонізм,

структуралізм, функціоналізм, інтерпретаціонізм, релятивізм, фемінізм, культурно-галузевий принцип, трансакційний принцип, принцип інтерактивності, про що свідчить дослідження М. Костицького, О. Бандури, П. Рабіновича, С. Максимова, В. Бігуна, Д. Гудими та інших сучасних учених.

Права людини як соціокультурний феномен можна розглядати на трьох основних рівнях – як ідею прав людини (відображення ідеї права та її ключових характеристик – свободи, рівності, справедливості, загального блага, солідарності, миру та порядку – в природних, невідчужуваних і невід’ємних правах людини як біосоціодуховної істоти, яка наділена мисленням і мовою, здатна до творчої діяльності й самоусвідомлення, володіє гідністю та багатьма іншими похідними характеристиками, є суб’єктом правових відносин), правовий інститут, виражений у комплексі специфічних юридичних норм, встановлених як на міжнародному й міждержавному, так і на національному рівні, а також систему особливих відносин між людьми, яка утворилася на основі множини суб’єктивних прав і обов’язків соціальних суб’єктів [3-4].

Застосування філософсько-правової методології сприяє реалізації антропологічної парадигми у дослідженні прав людини, особливому розгляду прав людини в філософсько-правовому контексті, чому присвячено низку авторських розробок [див.: 5–12]. Адже при тому, що саме поняття «права людини» вказує на визначені можливості всіх учасників суспільних відносин, варто відзначити, що воно додатково підкреслює особливий статус людини – творця права як об’єктивації комунікативної взаємодії суб’єктів у юридичній сфері, а в основі системи права лежить антропологічна модель як образ, концепція людини, з якою співвідноситься уся сукупність юридичних норм і яка буде діяти тільки за умови відповідності реальним характеристикам адресатів правових приписів, тому потребує виявлення та співвіднесення з реальним станом речей. Можна підсумувати, що використання філософсько-правової методології у правому пізнанні та при дослідженні прав людини зокрема, дозволяє дослідити та розкрити одну з найважливіших властивостей правової та людської діяльності загалом – їх комунікативний характер. Філософія права розкриває не лише особливості структурної побудови права як елемента соціокультурної системи, але й принципи організації та загальні закономірності людського мислення, яке відображає цей феномен. Також варто взяти до уваги актуальну необхідність досліджень можливостей взаємодії філософії права, політології, теорії конституційного права та деонтичної логіки в дослідженні низки феноменів політико-правової реальності та способів її організації [7] з метою вироблення дієвої, а не декларативної стратегії правової політики, адже наша держава потребує формування та формулювання

концептуальних основ реформування української національної політико-правової системи на сучасному етапі її розвитку, яка б забезпечувала належну та ефективну реалізацію основоположних і невідчужуваних природних прав людини на основі природно-правового підходу [3, с. 47-50; 10-12].

Список використаних джерел:

1. Костицький М. В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції : монографія. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
2. Pavlyshyn, O. V., Ustymenko, T. P., Babiuk, M. P., Kaida, N. Y., & Shkrebet, D.V. Social Responsibility as a Performance Indicator of Public Authorities. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10 (3), 111–122. <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0068>. Scopus Journal
3. Павлишин О. В. Дурдинець М.Ю. Права людини як соціокультурний феномен у контексті філософсько-правових досліджень. *Людина має право: соціально-гуманітарний дискурс у контексті реформаційних процесів в Україні*. Одеса : Астропринт, 2019. С. 47-50.
4. Павлишин О. Квероюснатуралізм і панюснатуралізм як новітні способи осмислення сутності природного права. *Interaction of society and science: problems and prospects. Abstracts of III International Scientific and Practical Conference*. London, England. 2021. Pp. 142–147. URL: <https://isg-konf.com>. Available at : DOI: 10.46299/ISG.2021.II.III
5. Павлишин О.В. Людина і право у контексті семіотичних досліджень // *Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи)*. Львів: Край, 2009. С. 186–193
6. Павлишин О.В. Права людини та методологія їх дослідження крізь призму семіотико-правового підходу. *Право України*. 2015. № 2. С. 46–51.
7. Павлишин О. В. Правова реальність як знакова система : монографія. Харків : Право, 2017. 336 с.
8. Павлишин О.В. Право на соціальний захист як природне право людини. *Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 28–29.
9. Павлишин О. В. Українська державність і політико-правова міфологія: особливості зв'язку та взаємодії. *Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини : ретроспектива, сучасні проблеми та наукове прогнозування*. Львів, ЛьвДУВС, 2011. С. 185–187
10. Павлишин О. В. Ціннісно-принципові основи правової реформи в Україні (семіотико-правовий аналіз). *Проблеми реалізації та забезпечення ефективності правових реформ*. К. : Видавничий дім «АртЕк», 2016. С. 20–23.

11. Павлишин О. В. Правові реформи в Україні та їх теоретичне осмислення з позицій семіотики права. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 255–260.

12. Павлишин О. Справедливість як правова цінність. *Science, theory and practice. Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference*. Tokyo, Japan. 2021. Pp. 210-212. DOI: 10.46299/ISG.2021.I.XXIX

УДК 347.77

*Петровський Андрій,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін НАВС*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ФУНКЦІОНУВАННЯМ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Як відомо, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності [1]. Підробки та піратство залишаються головною проблемою у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні, оскільки вони знижують частку законної продукції в країні і сприяють розвитку «тіньової економіки», яка позбавляє уряд доходів для надання державних послуг, порушує структуру тисяч легальних робочих місць, підживляє інвестиційний клімат, створює можливості для «відмивання» коштів, спричиняє підвищення витрат на правовий захист, наражає споживачів на небезпеку, пов'язану зі споживанням небезпечних неефективних товарів. Загалом, крадіжки у сфері інтелектуальної власності можуть мати серйозні негативні наслідки для економічного зростання країни, здоров'я та безпеки громадян, громадського порядку та безпеки. Підробки та піратство також сприяють отриманню значних прибутків організованими злочинними групами, а також спотворюють внутрішній ринок шляхом захоплення підприємств до незаконних видів підприємницької діяльності [2, с. 6].

Україна доклала певних зусиль для боротьби з порушеннями у сфері інтелектуальної власності шляхом зміцнення системи правової охорони інтелектуальної власності. Зокрема, є певні зрушення у впровадженні мінімальних стандартів охорони прав інтелектуальної власності, передбачених Угодою TRIPS в межах приєднання України до СОТ у 2008 році та її прагненнях посилити політичну й економічну інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС). Однак усе ще існує потреба у подальшому вдосконаленні, зокрема стосовно цілеспрямованої